

מקורות התורה

33 - חורבן בית שני

מכללת מבשרת ירושלים

A] CHURBAN

1. והענין דנתבאר בשירת האזינו על הפסוק "הצור תמים פעלו... צדיק וישר הוא" (דברים לב:ד), דשבח "ישר הוא" נאמר להצדיק דין הקדוש ברוך הוא בחרבן בית שני, שהיה "דור עקש ופתלתל" (שם פסוק ה); ופירשנו שהיו צדיקים וחסידים ועמלי תורה, אך לא היו ישרים בהליכות עולמים. על כן, מפני שנאת חנם שבלבם זה אל זה, חשדו את מי שראו שנוהג שלא כדעתם ביראת ה' שהוא צדוקי ואפיקורס. ובאו על ידי זה לידי שפיכות דמים בדרך הפלגה, ולכל הרעות שבעולם, עד שחרב הבית. ועל זה היה צדוק הזין, שהקדוש ברוך הוא ישר הוא ואינו סובל צדיקים כאלו, אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם, ולא בעקמימות אף-על-גב שהוא לשם שמים, דזה גורם חרבן הבריאה והריסות ישוב הארץ

פירוש הנצי"ב על חומש - הקדמה לס' בראשית

2. מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד

ברכות ח.

3. אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד והיינו דשם מקום השראת השכינה ואמר שאין המכוון דוקא על מי שלומד ההלכה רק על מי שמקיים ההלכה

ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק שמות פרשת יתרו

4. וכבר אמרנו כמה פעמים שבקיום מצות שבת נעשה מקומו של אדם ארבע אמות של הלכה ... ואותו מקום הוא קדושת בית המקדש כמו שאמרו (ברכות ח) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ונעשים מקום להשראת שכינתו יתברך שמו והיינו הכניסה לגן עדן

ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק שמות פרשת תצוה

• In what way has the process of learning become a replacement for the Beit Hamikdash? How does this compare with the role of the synagogue? Were there synagogues before the churban?

5. יהי רצון ... שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקינו בתורתך

סידור תפילה - סוף תפילת שמו"ע

• In what way has the churban removed our 'chelek' in Torah?

B] ZECHER LECHURBAN

6. ת"ר: כשחרב הבית בשניה, רבו פרושין בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין. נטפל להן ר' יהושע, אמר להן: בני, מפני מה אי אתם אוכלין בשר ואין אתם שותין יין? אמרו לו: נאכל בשר שממנו מקריבין על גבי מזבח, ועכשיו בטל! נשתה יין שמנסכין על גבי המזבח, ועכשיו בטל! אמר להם: א"כ, לחם לא נאכל, שכבר בטלו מנחות! אפשר בפירות. פירות לא נאכל, שכבר בטלו בכורים! אפשר בפירות אחרים. מים לא נשתה, שכבר בטל ניסוך המים! שתקו. אמר להן: בני, בואו ואומר לכם: שלא להתאבל כל עיקר אי אפשר - שכבר נגזרה גזרה, ולהתאבל יותר מדאי אי אפשר - שאין גוזרין גזירה על הצבור אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה ... אלא כך אמרו חכמים: סד אדם את ביתו בסיד, ומשייר בו דבר מועט. וכמה? אמר רב יוסף: אמה על אמה. ... עושה אשה כל תכשיטיה, ומשיירת דבר מועט. ... שנאמר: אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי וגו'

בבא בתרא ס'

• What else to we do which is zecher lechurban?

C] ZECHER LEMIKDASH

7. בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד. משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש

משנה מסכת סוכה פרק ג משנה יב

8. השתא דלא איתמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן - מברך על אכילת מצה ואכיל, והדר מברך על אכילת מרור ואכיל, והדר אכיל מצה וחסא בהדי הדדי בלא ברכה, זכר למקדש כהלל.

פסחים קטו.

- What else to we do which is zecher mikdash?

D] OVERULING A PREVIOUS DECREE

9. אתמר, שני ימים טובים של ראש השנה נולדה בזה אסורה בזה אמר רבה: מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה מותרת. דתנן: משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום ורב יוסף אמר: אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה. מאי טעמא? הוי דבר שבמנין, וכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו. אמר רב יוסף: מנא אמינא לה - דכתיב (דברים ה) לך אמר להם שובו לכם לאהליכם, ואומר: (שמות יט) במשך היבל המה יעלו בהר

ביצה ד'

10. הוי דבר שבמנין - צילכ זו נאסרת בקצון חכמים, שנמנו וגמרו לעשותן שני ימים קדושה אחת.... צריך מנין אחר - שימנו לך ויתירו וכו' דכל דבר הנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו, ואפילו אירע דבר שאתה יכול לכרות בו היתר, ולומר: אין תקנת מנין הראשון עומדת, כי הכא - אפילו הכי אסור עד שיתירו בפירוש בקצון חכמים

רש"י ביצה ה.

- Why was R' Yochanan ben Zakai unable to change this halacha, despite the changed circumstances after the Churban?

11. **הלכה ב**
בית דין שגזרו גזרה או תקנו תקנה והנהיגו מנהג ופשט הדבר בכל ישראל, ועמד אחריהם בית דין אחר ובקש לבטל דברים הראשונים ולעקור אותה התקנה ואותה הגזרה ואותו המנהג, אינו יכול עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין א"א עיטור שוקי ירושלים בפירות קשיא עליה שהראשונים תקוהו ור' יוחנן בן זכאי ציטלה אחר חרבן מפני שנתצטל הטעם לראשונים ולא היה גדול כראשונים
הלכה ג
במה דברים אמורים בדברים שלא אסרו אותן כדי לעשות סייג לתורה אלא כשאר דיני תורה, אבל דברים שראו בית דין לגזור ולאסרן לעשות סייג א אם פשט איסורן בכל [ישראל] אין בית דין גדול אחר יכול לעקרן ולהתירן אפילו היה גדול מן הראשונים

רמב"ם הלכות ממרים פרק ב

12. ותנן כרם רבעי היה עולה לירושלים מהלך יום אחד לכל צד מה טעם? - כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות. ותניא: כרם רבעי היה לו לרבי אליעזר במזרח לוד בצד כפר טבי, ובקש להפקירו לעניים. אמרו לו תלמידיו: רבי! כבר נמנו עליך חבריך והתירוהו. מאן חבריך - רבן יוחנן בן זכאי. טעמא - דנמנו, הא לא נמנו - לא

ביצה ה.

13. **טעמא דנמנו הא לא נמנו לא** - ואף על גב דממילא ליתא לתקנתא קמייתא, דכא כדי לעטר שוקי ירושלים הוא דכוכ, וכיון דחרב - מה לנו לעטרה ללורך הנכרים, ואפילו הכי צריך מנין

רש"י שם

E] THE NEXT GENERATION - R' ELIEZER AND R' YEHOSHUA

14. ז. וכיון דחרב בית מקדש ואזלו לביתר, וחרב נמי ביתר ואתבדרו רבנן לכל צד. ומשום הנך מהומות ושמדים ושבויים שהיו באותו זמן, לא שמשו התלמידים כל צרכן ונפישו מחלוקות. מן כד נח נפשיה דרבן יוחנן בן זכאי הוה פלוגתא בין בית שמאי ובית הלל. ואף על גב דאיחדו ב"ש ונקבעה לכל הלכה כב"ה (עירובין יג.), היתה פלוגתא בדורו של רבן גמליאל בדברים אחרים בין רבי אליעזר דהוה שמותי ור' יהושע (ב"מ נט:). דאנון תלמידי רבן יוחנן בן זכאי.

ט. וזמן חשוב היה שהוא אחר שקיטתן מחורבן הבית ובאותו זמן ישבו לאחוז הלכותיהם שהיו כאלו אבדות בשבוי והשמד ומחלוקת בית שמאי ובית הלל

איגרת רב שרירא גאון כיצד נכתבה המשנה

15. רבן יוחנן בן זכאי קבל מהלל ומשמאי. חמשה תלמידים היו לרבן יוחנן בן זכאי ואלו הן רבי אליעזר בן הורקנוס ורבי יהושע בן חנניה. הוא היה מונה שבחן: רבי אליעזר בן הורקנוס בור סיד שאינו מאבד טפה רבי יהושע אשרי יולדתו

משנה מסכת אבות פרק ב משנה ח

16. אמר לו ריב"ז: אליעזר, אמור לנו דבר אחד מדברי תורה. אמר לו אמשול לך משל. למה אני דומה? לבור הזה שאינו יכול להוציא מים יותר ממה שהוא מכניס! אמר לו אמשול לך משל למה הוה דומה? לבאר הזאת שהיא מזלת ומוציאה מים מאיליה. כך את יכול לומר דברי תורה יתר ממה שנאמר למשה בסיני! א"ל ב' וג' פעמים ולא קבל עליו. יצא ריב"ז והלך לו והיה ר' אליעזר יושב ודורש דברים יותר ממה שנאמר למשה בסיני ופניו מאירות כאור החמה וקרנותיו יוצאות כקרנותיו של משה ואין אדם יודע אם יום הוא ואם לילה. רבי יהושע ור' שמעון בן נתנאל הלכו ואמרו לריב"ז בוא וראה רבי אליעזר יושב ודורש דברים יותר ממה שנאמר למשה בסיני ופניו מאירות כאור החמה וקרנותיו יוצאות כקרנותיו של משה ואין אדם יודע אם יום הוא ואם לילה. בא ר' יוחנן בן זכאי מאחוריו ונשקו על ראשו ואמר אשריכם אברהם יצחק ויעקב שיצא זה מחלציכם

מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא ב פרק יג

17. תנו רבנן: מעשה ברבי אליעזר ששבת בגליל העליון, ושאלוהו שלשים הלכות בהלכות סוכה, שתיים עשרה אמר להם שמעתי, שמונה עשר אמר להם, לא שמעתי. אמרו לו: כל דברך אינן אלא מפי השמועה! אמר להם: הזקקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי. מימי לא קדמני אדם בבית המדרש ... ולא אמרתי דבר שלא שמעתי מפי רבי מעולם

סוכה כח.

18. תנו רבנן: מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר (בן) חסמא שהלכו להקביל פני רבי יהושע בפקיעין, אמר להם: מה חידוש היה בבית המדרש היום? אמרו לו: תלמידך אנו, ומימך אנו שותין. אמר להם: אף על פי כן, אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש!

חגיגה ג.

- How would you describe the main difference highlighted here between the approaches of R' Eliezer and R' Yehoshua?

19. דרב יוסף סיני, ורבה עוקר הרים. שלחו להתם: סיני ועוקר הרים איזה מהם קודם? שלחו להו סיני קודם ...

ברכות סד.

20. סיני - ... שהיה זקי צרייתות כרצה. עוקר הרים - שהיה מחודד יותר בפלפול

רש"י שם

- What are the differences between the 'Sinai' type and the 'Oker Harim' type?
- Which is preferable? In today's world of access to information, which should be preferable?
- Is Torah Shebe'al Peh essentially a process of 'creation' and 'writing the script' or revelation and 'reading the script'?

21. אמר רבא: בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה, צפית לישועה, פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר

שבת לא.

- How does this source fit with the last? What is the concept of pipul and why does it carry with it reward in the next world? tf